

Szczecin 11.03.2023

dr hab. Łukasz Tomczak, prof. US
Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie
Wydział Nauk Społecznych
Uniwersytet Szczeciński

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Agaty Płacheckiej

Kościół katolicki w Polsce wobec problemu pedofilii na przełomie XX i XXI wieku

Doktorantka podjęła się trudnego zadania badawczego. Nie ulega wątpliwości, iż poruszyła zagadnienia ważne z punktu widzenia praktyki politycznej, zwłaszcza relacji między Kościołem a polityką. Kwestie związane z obecnością Kościoła i religii w życiu publicznym są od lat jednym z głównych nurtów dyskusji i sporów między różnymi stronami i ugrupowaniami na polskiej scenie politycznej. Poruszany przez autorkę problem pedofilii jest tu szczególnie istotny. Temat jest bardzo aktualny, dlatego na pochwałę zasługuje sam jego wybór.

Celem pracy według autorki jest „zaprezentowanie systemowego ujęcia problemu pedofilii w polskim Kościele katolickim z uwagi na szczególny charakter prawny tej instytucji w Polsce”. Takie ujęcie problemu wiąże się z przedstawieniem miejsca Kościoła i jego roli w społeczeństwie, państwie na przestrzeni lat. Pewnym wprowadzeniem do zasadniczego tematu pracy było pokazanie jak kształtowała się i umacniała pozycja Kościoła w Polsce. Autorka wywiązała się z tego zadania. Głównym problemem badawczym w recenzowanej dysertacji, zdaniem Doktorantki, jest „ukazanie specyfiki zjawiska pedofilii w polskim Kościele jako problemu systemowego, który ze względu na szczególny rodzaj osobowości prawnej omawianej instytucji, po dzień dzisiejszy pozostaje nierozwiązaną”¹. Zakres czasowy badań określono na czas trzech ostatnich pontyfikatów. Z punktu widzenia poruszanej tematyki,

---

¹ s. 7.

pojawiania się problemu w przestrzeni medialnej i ujawniania przypadków pedofilii w Kościele na świecie i w Polsce, przyjęty zakres czasowy jest prawidłowy.

Metodologia

Współczesne badania cechują się zróżnicowaniem i wielostronnością podejmowanych analiz. Często do badanych problemów podchodzi się w ujęciu interdyscyplinarnym. U źródeł tego zjawiska leży złożoność podejmowanych zagadnień. Sformułowanie tematu pracy umieszcza go w przestrzeni badań dyscypliny nauki o polityce i administracji. Obszar badań mieści się w obrębie nie tylko politologii, ale także prawa. Autorka zauważa „specyfikę osoby duchownej”, która z jednej strony podlega prawu państwowemu z drugiej kanonicznemu. Doktorantka wyjaśnia także pojęcia w ujęciu socjologicznym odnosi się również do ustaleń z zakresu psychologii i psychiatrii. Doktorantka dostrzegła złożoność i interdyscyplinarność badanego problemu naukowego i prawidłowo określiła cel rozprawy. Właściwy przebieg miał też proces badawczy. Autorka nieco przesadziła z ilością hipotez badawczych. Niektóre i nich są dość trudne do udowodnienia. Na przykład sama „działalność organizacji, fundacji oraz liczne inicjatywy społeczne na rzecz ofiar pedofilii” nie musi świadczyć „o potrzebie rozliczenia tego problemu w opinii znacznej części polskiego społeczeństwa” takie wnioski można wyciągnąć z przeprowadzonych badań opinii publicznej na ten temat². Przyjęte hipotezy mają bardziej charakter wskazania kwestii z którymi wiąże się główny badany problem w rozprawie. Myślę, że lepszym rozwiązaniem byłoby postawienie pytań badawczych.

Metody badawcze zostały adekwatnie dobrane do potrzeb rozważanego tematu. Autorka zastosowała analizę systemową, komparatywną, metodę instytucjonalno – prawną, dokonała krytycznej analizy treści. Posłużyła się także analizą przypadku co jest szczególnie ważne i uzasadnione w przypadku podjęcia takiej tematyki badań. W części pracy stosowała metody historyczne adekwatnie to prowadzonych badań. Przyjęte metody badawcze zastosowano w poszczególnych częściach rozprawy. Doktorantka wyjaśnia jakie metody zastosowano i uzasadnia ten dobór. Zastosowanie przyjętych metod badawczych można uznać za prawidłowe.

Struktura pracy

Recenzowane opracowanie składa się z pięciu rozdziałów poprzedzonych merytorycznym wstępem i zwieńczonych zakończeniem, bibliografią oraz aneksem. Całość

---

² s. 8.

przedstawionej do oceny rozprawy liczy 300 stron. Praca posiada konstrukcję problemową. We wstępie doktorantka zarysowała podejmowaną tematykę, przedstawiła cel pracy, pytania, metody badawcze, omówiła ogólną konstrukcję pracy oraz stan badań nad problemem poruszonym w rozprawie.

W pierwszym rozdziale, zatytułowanym *Społeczna i polityczna podmiotowość Kościoła katolickiego w Polsce po 1989 roku*, Autorka porusza kwestie historycznych uwarunkowań pozycji Kościoła. Nawiązuje do roli Kościoła w czasach rozbiorów a także w okresie powojennym. Wskazuje przy tym na stosunek do Kościoła przedwojennych sił politycznych w Polsce. Następnie przechodzi do miejsca Kościoła w okresie powojennym i po przełomie 1989 roku. Ten zarys historyczny zawarty w pierwszym rozdziale jest ogólny, ale wprowadza w zasadniczą tematykę pracy.

W rozdziale drugim Autorka odnosi się do problemu pedofilii. Zarówno od strony prawnej jak i psychologicznej. Oprócz wyjaśnienia problemu pod względem zmian i charakteru zapisów prawa, kwestie te także wprost odnosi do przypadków pedofili w Kościele. Porusza problemy nadużycia pozycji osoby duchownej, ochrony osób poszkodowanych. Jak słusznie zauważa „Podejmując się analizy ochrony ofiar nadużyć seksualnych, funkcjonujących w kościelnym prawie kanonicznym, niezbędne jest ukazanie tła w postaci stanowiska Stolicy Apostolskiej”³. Na tle zmian w prawie kanonicznym przedstawia bariery z jakimi musiały się mierzyć ofiary pedofilii. Także problem podejmowania decyzji przez władze kościelne o przeprowadzaniu dochodzeń w przypadkach takich przestępstw. Doktorantka często przy tym powołuje się na przypadki takich działań. Bardzo interesujące rozważania dotyczą w tej części pracy obowiązku tajemnicy spowiedzi w kontekście przypadków pedofilii. Autorka problem ten rozważa w odniesieniu do konkretnych przypadków. Autorka zauważa i uzasadnia problem „braku skuteczności w egzekwowaniu kar i restrykcji nakładanych” na duchownych dokonujących tego typu przestępstw⁴. Ta część jest mocną stroną pracy, na szczególne uznanie zasługuje sposób w jaki autorka posługuje się źródłami i przeprowadza na ich podstawie wywód. W dalszej części rozdziału porusza aspekty psychologiczne dotyczące pedofilii. Poruszono typy i cechy sprawców pedofilii, wskazując na te które mogą być związane z tematyką pracy. Omawiając dotychczasowe wyniki badań autorka odniosła się do przypadku osoby duchownej jako sprawcy przestępstw. Dalsza część tego podrozdziału poświęcona jest między innymi ofiarom pedofilii i skutkom takich doświadczeń.

---

³ s. 61.

⁴ s. 75.

Rozdział trzeci przedstawionej do oceny rozprawy doktorskiej, pod tytułem *Duchowieństwo katolickie w Polsce wobec przestępstw pedofili* autorka podzieliła na dwa podrozdziały. W pierwszym odnosi się do nauczania samego Kościoła w przypadku tego procederu, drugi jego praktycznego wymiaru. Miałbym tutaj uwagę dotyczącą sprecyzowania w tytule odniesienia to treści. Tytuły podrozdziałów w takiej formie nie oddają istoty rozważań Autorki. Posługując się wieloma odniesieniami do dokumentów i wypowiedzi osób duchownych Doktorantka przedstawia stanowisko Kościoła wobec przypadków pedofilii w jego strukturach. Ta część pracy jest niezwykle ważna, stanowi podstawową, najważniejszą część, wynikającą z podjętej tematyki. Wnioski Autorki są bardzo dobrze udokumentowane w postaci odniesień do źródeł. Ta ilość zabranego materiału do badań zasługuje to na szczególne uznanie. W drugiej części tego rozdziału Autorka przytacza przykłady, szczególnie te o największym rozgłosie medialnym, przestępstw seksualnych wobec dzieci jakie dokonały osoby duchowne w Polsce. Poruszono także problemy związane ze współpracą hierarchów Kościoła z instytucjami świeckimi w zakresie ścigania osób duchownych popełniających przestępstwa.

W pełni należy się zgodzić z wnioskiem Doktorantki, dotyczącymi stanowiska Kościoła wobec nadużyć seksualnych duchownych a praktyczną stroną jego działań. Z przedstawionych przez badaczkę materiałów można wyciągnąć wnioski, do których dochodzi, że Kościół miał problem ze zwalczaniem tego zjawiska. Zwraca uwagę na systemowy charakter problemu pedofilii. Autorka zauważa, że sposoby pozyskiwania informacji o nadużyciach seksualnych duchownych „w większości są efektem dziennikarskich śledztw” a „konfrontując je z reakcjami hierarchów polskiego Kościoła na te doniesienia nie sposób nie zauważyć, iż Kościół katolicki w Polsce podejmuje się komentowania tylko tych zaniedbań, które zostały mu bezwzględnie udowodnione”⁵. Autorka zauważa, że „wiele przełomowych działań w zakresie walki z procederem pedofilii ze strony duchownych zainicjował dopiero pontyfikat papieża Franciszka, pomimo że jednoznaczne sygnały o nadużyciach seksualnych ze strony duchownych zaczęły docierać do jego poprzedników już w latach 70. XX w.”⁶.

Właśnie rolę mediów przy pojawianiu się przypadków pedofilii w polskim Kościele podejmuje rozdział czwarty recenzowanej pracy. Autorka trafnie uchwyciła różnice między mediami zbliżonymi do lewicy i centrum sceny politycznej a mediami związanymi z prawicą. Posługując się przy tym wieloma przykładami materiałów.

---

⁵ s. 125.

⁶ s. 124.

Rozdział piaty przedstawionej do recenzji pracy dotyczy działalności organizacji, których celem stała się walka z problemem pedofilii w Kościele katolickim. Autorka omawia działania organizacji na wybranych przykładach a także reakcje na te działania. W rozdziale tym odniesiono się do działań instytucji powołanych do wyjaśnienia i zwalczania przypadków jak Państwowa Komisja do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15. Doktorantka odnosi się także do działań instytucji i organizacji powołanych między innymi do tego celu przez Kościół.

Inne uwagi

W pracy zabrakło mi w rozdziale pierwszym szerszego ujęcia roli Kościoła katolickiego na polskiej scenie politycznej. W tym odniesienia do niektórych znanych publikacji, między innymi prac; Haliny Lisickiej, *Rola Kościoła w systemie politycznym Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Polityka w Polsce w latach 90. Wybrane problemy*, red. A. Antoszewski, R. Herbut, Wrocław 1998; Krzysztofa Kowalczyka, *Partie i ugrupowania parlamentarne wobec Kościoła katolickiego w Polsce w latach 1989 – 2011*, Szczecin (2012), czy *The influence of catholic interest groups in Poland on draft legislation concerning civil unions (2011–2014)*, „Athenaeum” (2019); a także Stanisława Burdzieja, *Religion and Politics: Religious Values in the Polish Public Square since 1989*, *Religion, State & Society*, Vol. 33, No. 2 (2005). Warto także odwołać się do prac Agnieszki Turkiej – Kawy i Waldemara Wojtasika, między innymi *Religiosity and electoral participation. The case of Poland*. *Studia Methodologica* (38) (2014).

W podsumowaniu czy też w jednym z rozdziałów można by wskazać na skutki przestępstw związanych z pedofilią wśród osób duchownych dla pozycji Kościoła. Tutaj sugerowałbym publikacje, które dotyczą tych kwestii w państwach o podobnej historycznie roli Kościoła katolickiego. Na przykład prace Karen Andersen, *Irish Secularization and Religious Identities: Evidence of an Emerging New Catholic Habitus*, *Social Compass*, 57(1) (2010); Sydney Calkin i Moniki Kamińskiej, *Persistence and Change in Morality Policy: The Role of the Catholic Church in the Politics of Abortion in Ireland and Poland*, *Feminist Review*. 124(1) (2020); Miguel Requena i Mikołaj Stanek, *Religiosity and politics in Spain and Poland: A period effect analysis*, „Social Compass”, vol. 61(3) (2014). A także prace dotyczące problemów sekularyzacji na przykład Eric Kaufmann, Anne Goujon, Vegard Skirbekk, *The End of Secularization in Europe?: A Socio-Demographic Perspective*, „Sociology of Religion”, 73:1 (2012); Robyn Driskell, Elizabeth Embry, Larry Lyon, *Faith and Politics: The Influence of Religious Beliefs on Political Participation*, „Social Science Quarterly”, Vol. 89, Nr 2 (2008); Katarzyna Zielińska, *Localising Secularisation Thesis. The View from Poland*, „Religion and

Society in Central and Eastern Europe” no. 4 (1) (2011); Irena Borowik, *The Roman Catholic Church in the Process of Democratic Transformation: the Case of Poland*, „Social Compass” no. 49: 239 (2002).

W pracy zbyt mało miejsca poświęcono odniesieniu do badań opinii publicznej związanych bezpośrednio z badanym problemem lub z obecnością Kościoła katolickiego w przestrzeni publicznej. Warto zwrócić uwagę na dostępne wyniki badań, (na przykład CBOS, *Religijność Polaków i ocena sytuacji Kościoła katolickiego*, Komunikat z badań, Nr 147 (2018).

Wykorzystanie źródeł i literatury

W opracowaniu pozytywnie należy ocenić dobór źródeł. Autorka dokonała dużego wysiłku w procesie zebrania i opracowania szeregu dokumentów i informacji, które wykorzystwała w pracy. W trakcie swoich dociekań poznawczych wykazała się naukową sprawnością w porządkowaniu badanego materiału oraz samodzielnością myślenia i znaczną wiedzą. Nie tylko chodzi o znajomość materiałów i opracowań, lecz także umiejętność przeprowadzenia analizy na podstawie pozyskanych informacji przy zastosowaniu przyjętych metod badawczych.

Bibliografia obejmuje 32 strony, podzielona została na źródła (w tym akty prawne. Dokumenty Kościoła katolickiego, wywiady i relacje, raporty i komunikaty z badań, publikacje w wersji elektronicznej, audycje radiowe i strony internetowe) oraz opracowania naukowe. Sposób wykorzystania tych materiałów jest uzasadniony i prawidłowy. Brakuje jednak publikacji anglojęzycznych, szczególnie dotyczących pozycji Kościoła w systemie politycznym. Szczególnie w odniesieniu do zmian, procesu sekularyzacji i problemów z tym zjawiskiem związanych, także przypadków pedofilii. Problem ten nie dotyczy jedynie Kościoła katolickiego w Polsce. Można tutaj odnieść się do wielu publikacji, na przykład: Olaf Müller, *Secularization, Individualization, or (Re)vitalization? The State and Development of Churchliness and Religiosity in Post-Communist Central and Eastern Europe*, Religion and Society in Central and Eastern Europe, 4 (1) (2011); Ariana Need i Geoffrey Evans, *Analysing patterns of religious participation in post-communist Eastern Europe*. British Journal of Sociology, 52(2) (2001); David Voas, Stefanie Doebler, *Secularization in Europe: Religious Change between and within Birth Cohorts*, Religion and Society in Central and Eastern Europe 4 (1) (2011).

Wykorzystane w rozprawie publikacje, artykuły i opracowania naukowe świadczą o orientacji w literaturze przedmiotu i umiejętności wyselekcjonowania pozycji przydatnych dla podjętego tematu badań. Korzystanie ze źródeł jest dobrze poparte w przypisach. Formalna

strona pracy świadczy o opanowaniu przez autorkę zasad pisania prac naukowych. Całość została przedstawiona w sposób jasny i klarowny. Autorka na ogół poprawnie posługuje się przyjętą naukową terminologią.

Konkluzja

Poszczególne rozdziały są wzajemnie powiązane, ich kolejność nie jest przypadkowa, każdy jest jednocześnie wprowadzeniem do dalszych rozważań. Każdy rozdział mimo wspomnianych wcześniej uwag posiada klarowną, czytelną strukturę co pozwala na uporządkowanie zasadniczych treści pracy. Całość pracy ma charakter uporządkowany i ujęty w ramy kolejnych rozdziałów uzasadnionych merytorycznie. Przyjęta konstrukcja opracowania umożliwiła zrealizowanie przedstawionych zamierzeń badawczych.

Trzeba przyznać i szczególnie podkreślić, że autorka w sposób rzetelny i logiczny wyciąga wnioski. Autorka przeprowadziła badania samodzielnie. W pracy widać nie tylko oparcie na źródłach ale także dojrzałość i wiedzę. Sposób przeprowadzonej analizy i wyciąganie z niej wniosków należy ocenić pozytywnie. Autorka nie tylko poznała dogłębnie temat ale też, co widać, interesuje się podjętą w pracy tematyką, rozumie zachodzące procesy, potrafi się do nich ustosunkować.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska jest interesująca, stanowi wkład do naukowego poznania badanego zjawiska. Praca poszerza dotychczasową wiedzę w zakresie poruszanej tematyki nie tylko o szereg nowych wniosków i punktów widzenia oraz ustaleń faktograficznych, lecz także liczne interesujące argumenty, oceny, opinie i interpretacje. Autorka wykazała się wiedzą teoretyczną. Uważam, że praca mogła by ukazać się drukiem, oczywiście po niezbędnych uzupełnieniach i poprawkach. Publikacja ta może znaleźć odbiorców wśród naukowców, polityków, studentów.

Reasumując stwierdzam, iż oceniam pozytywnie recenzowaną rozprawę doktorską pt. *Kościół katolicki w Polsce wobec problemu pedofilii na przełomie XX i XXI wieku*. Autorka wybrał interesujący i jednocześnie bardzo aktualny, wymagający dużego nakładu pracy temat. Temat rozprawy został poprawnie sformułowany. Umiejętnie zastosowano metody badawcze właściwe dla nauk o polityce. Doktorantka dokonała wnikliwej analizy. Dysertacja jest wynikiem dobrze przeprowadzonych badań, opartych na bogatej bazie źródłowej. Sposób przeprowadzenia badań, formułowanie wniosków wskazują na opanowanie przez doktorantkę warsztatu metodologicznego. Praca charakteryzuje się zwięzłą i logiczną strukturą. Autorka posługuje się poprawnym stylistycznie i komunikatywnym językiem, udowodniła, że potrafi logicznie i przekonująco argumentować.

Dlatego też stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Agaty Płacheckiej pt. *Kościół katolicki w Polsce wobec problemu pedofilii na przełomie XX i XXI wieku* spełnia wszystkie wymogi określone dla rozpraw doktorskich w art. 187 ust 1-3 Ustawy o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz.U.2018 poz. 1668 z późn. zm.). Z tego też powodu wnoszę o przyjęcie przedłożonej mi do recenzji pracy i dopuszczenie doktorantki do kolejnych etapów w przewodzie doktorskim.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Lukasz Komar" with a stylized flourish at the end.